

356.33:616.31

VÝVOJ NAŠÍ VOJENSKÉ STOMATOLOGIE

Plk. MUDr. Ladislav FRÝBA
Ústřední vojenská nemocnice, Praha

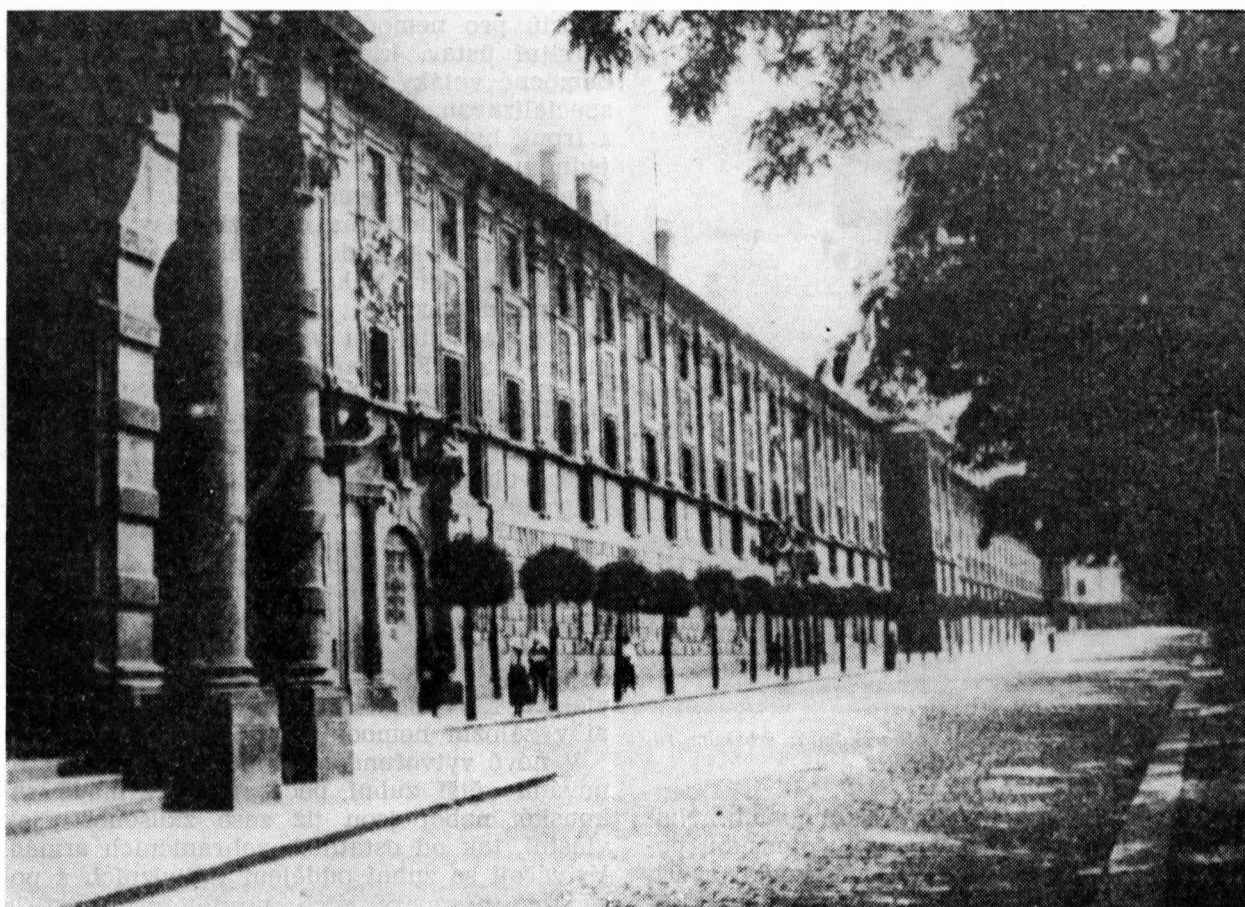
Máme-li sledovat vývoj naší vojenské stomatologie, je třeba se zaměřit na první její počátky již v Rakousku-Uhersku.

V časopise Spolek českých zubních lékařů si v roce 1908 stěžuje dr. O. Horák na malou péči, která se věnuje mladému vojenskému lékaři. Má sice příležitost osvojit si nejnutenější vědomosti a praxi v zubním lékařství v takzvaném „zubním ambulatoriu“ při aplikační škole ve Vídni, která byla zřízena našimi krajany, ale to bylo všechno. Pokud se týče zařízení, byl vojenský lékař povinen koupit si ke svému výkonu kleště. O nějakém konzervačním ošetřování chrupu vojáků není nikde ani zmínky. Tolik dr. O. Horák o vojenské zubní péči po přečtení článku štábního lékaře dr. J. Schmidta z Berlína v Deutsche militärärztliche Zeitschrift. Němci totiž měli určité zkušenosti při vojenských koloniálních výpravách do východní Asie v Tientsinu a v Německé východní Africe ve válce proti domorodcům, kde byl zařazen zubní lékař a zubní technik. Na základě takto získaných zkušeností a po poradách s voj. odborníky vznikly v Německu nové předpisy o vojenské zdravotnické službě vojenských zubních lékařů, který byl vyšším úředníkem, ale zároveň patřil ke zdravotnickému sboru. Pro polní zu-

bolékařské zabezpečení byla připravena skříň o rozměrech 80,2×46,5×52,5 cm, o váze 96 kg a obsahovala: vrtací stroj s opěradlem pro hlavu, nástroj k extrakcím a vyšetřovací nástroje ke konzervačnímu ošetřování. Tím byl v Německu položen základ k ošetřování chrupu u nemocných a raněných vojáků.

Zdaleka nebyla tehdy na takové úrovni zubolékařské péče v c. a k. armádě. Až do světové války mnoho záleželo na pochopení jednotlivých zdravotnických šéfů vyšších velitelství.

V Praze to byl pokrokový vrchní štábní lékař I. tř. dr. Julius Schwarz, velitel posádkové nemocnice na Karlově náměstí (obr. 1), který pochopil důležitost péče o chrup v armádě. Jeho nástupce štábní lékař dr. K. Franze zřizuje pak koncem roku 1912 zubní ambulatorium pro pražskou posádku a přednostou tohoto oddělení jmenuje odborného lékaře dr. Petra Ledvinku. Později je to plukovní lékař dr. Zd. Černý, jenž byl i prvním přednostou zubního oddělení divizní nemocnice 1 po zřízení čs. armády. Z dalších posádkových nemocnic v Brně, Olomouci, Terezíně a v Hradci Králové máme ucelený archívni záznam z Olomouce, kde v dubnu 1915 bylo založeno zubní ambulatorium a prvním velitelem byl

Obr. 1. Posádková nemocnice na Karlově náměstí

zubní lékař dr. Kraus. Dalšími lékaři po něm byli: nadlékař dr. Kleiner a plukovní lékař dr. Josef Bodó. Z prelimináře pro toto ambulatorium byla povolena k nákupu potřeb jen částka, která stačila na opatření nejnutnějšího, právě pro 1 pracovní sílu. Ostatní přidělení lékařů byli nuceni používat svých vlastních zařízení a nástrojů. Toto ambulatorium se stává ve válečných dobách jedním z největších zařízení bývalé Rakousko-Uherské monarchie.

Lékařská činnost v těchto ambulatoriích byla trojího druhu:

1. konzervační léčení, kterému se věnovala největší péče;

2. zhotovování zubních protéz. Tyto protézy byly zhotovovány nejdříve z kaučuku, při jeho pozdějším nedostatku bylo třeba pracovat s jinými materiály. Byl to hliník, do kterého se přidávalo 10 % stříbra. Později se tyto protézy neosvědčily, a proto byly pak opět zhotovovány z kaučuku;

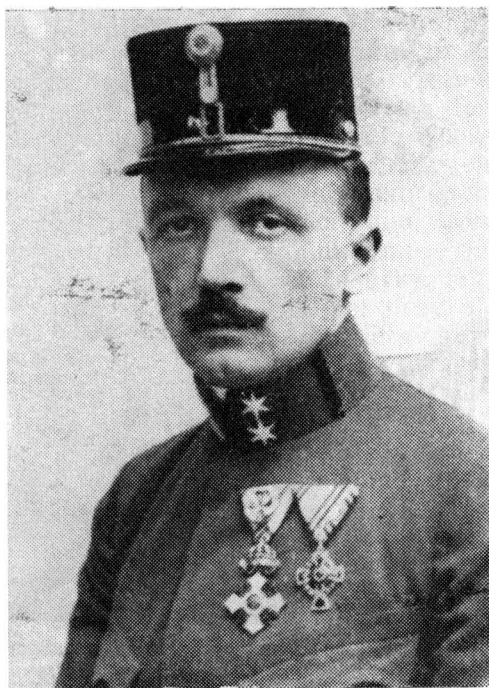
3. léčení čelistně raněných. Dříve dosti řídká tato zranění byla hojnější při moderním vedení války. Tento zjev se pozoroval již ve válce rusko-japonské, ve válkách balkánských, ale nejvíce pak v následující válce světové.

První válečné zkušenosti nabyli naši lékaři — dobrovolníci v letech 1912—1913, za balkánských válek, kdy spojené armády balkánské zaplatily své hrdinné vítězství množstvím raněných.

Mezi expedicemi, které přišly na pomoc, byla i česká výprava Červeného kříže, vedená prof. dr. Kukulou a asistentem dr. Em. Rychlíkem, ve které pracovali dr. Burián, Jedlička, Tobiášek a Morávek.

Zmiňuji se zde proto zejména o prof. Františku Buriánovi (obr. 2), který získal nesmírné zkušenosti u čelistních a obličejových poranění, a byl to on, který našel porozumění pro společnou práci chirurgů a zubních lékařů. Poznatky, které naši lékaři získali, nepřiměly však rakouskou vojenskou správu, aby věnovala náležitou pozornost zuboléčebné péči a ošetřování čelistně raněných vojáků.

Počátek I. světové války nachází tedy c. k. armádu v tomto úseku zdravotnické péče úplně nepřipravenou. Teprve asi za 2 měsíce po zahájení války byla zřízena při 4. rakouské armádě polní nemocnice pro čelistně raněné. Ambulatoria u ostatních armád měla zařízení pro konzervační ošetřování chrupu. Velké obtíže byly s personálním obsazováním těchto ambulatorií, neboť se nedostávalo odborně školených zubních lékařů. Ti nastupovali

Obr. 2. Dr. Frant. Burian s bulharským a srbským řádem — rok 1913

vojenskou službu v různých obdobích. Nejstarší ročníky vykonávali svoji vojenskou povinnost v civilním obleku. Organizovali a zřizovali voj. zubní ambulatoria spojená s klinikami, kde pro své odborné znalosti byli velmi vyhledáváni.

Jedna z prvních universitních zubních klinik byla zařízena a vedena štábním lékařem docentem dr. Juliánem Zilzem jako válečná zubní klinika při výše již vzpomenuté 4. armádě. Zde našli uplatnění vedle 2 zubních lékařů též zubní technici, rentgenologové, fotografové, výtvarní umělci a další sanitní pomocný personál. U téže armády bylo zřízeno 6 zubních polních ambulatorií vedených odbornými lékaři. Zubní lékař se nacházel již v blízkosti bitevní čáry na plukovním obvažišti nebo v polních nemocnicích. Poskytoval první pomoc čelistně raněným, zbavoval je bolesti a ošetřoval vojákům chrup. V zázemí v oblasti voj. velitelství ve větších městech zřizovali zubní lékaři z dobrovolných darů majetných jednotlivců nebo z městského fondu zubní ambulatoria, spojená s klinikou se specializovanou pomocí. Již v této válce se osvědčili hlavně zubní lékaři s všestranným lékařským vzděláním.

V prvních měsících války byli povoláni k vojenské službě někteří členové výboru Spolku zubních lékařů, jako: dr. Bažant, Chládek, Matina, Zbořil. Byly pořádány kursy pro výcvik zubních lékařů v ošetřování raněných. První případy válečných poranění přijímala nemocnice Červeného kříže v Karlíně, kde nebylo vhodné zařízení pro specializované ošetřování. Bylo proto poskytováno v ordinaci dr. Al. Wachsmanna, později v c. k. ambu-

latoriu pro nemoci zubní. Byl to první universitní ústav, který ošetřoval raněné nebo nemocné vojáky. Aby mohla být poskytována specializovaná pomoc vojákům přicházejícím z front, byli čelistně ranění koncentrováni do jedné nemocnice.

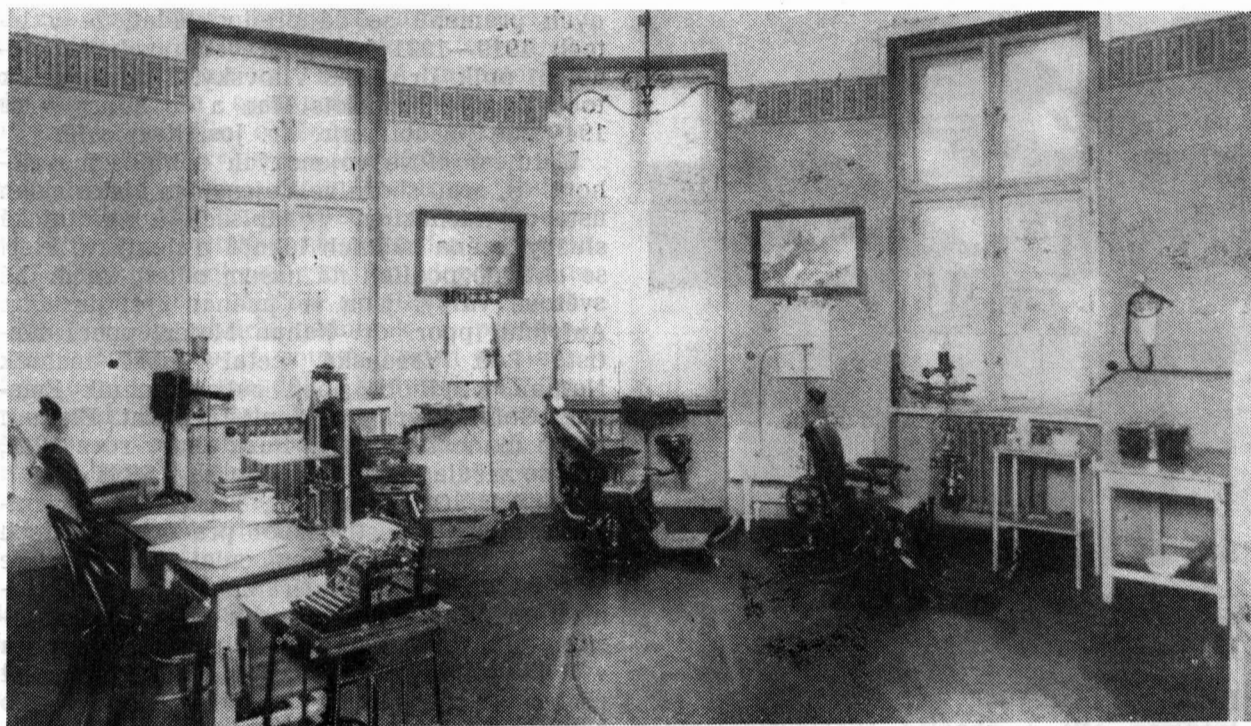
Jedna záložní nemocnice v Praze měla číslo 6 a byla umístěna na Žižkově v Lupáčově ulici (obr. 3, 4), kde byl velitelem generální štábní lékař dr. Trnka. V této nemocnici působili na doporučení Spolku českých zubních lékařů prof. dr. Jan Jesenský, dr. Al. Wachsmann a dr. Fr. Karfík, kteří si z vlastních prostředků pořídili zařízení a instrumentarium. Koncem srpna roku 1915 byli prof. dr. J. Jesenský, dr. Al. Wachsmann a dr. Fr. Karfík povoláni k vojenské službě.

V této válce se opět setkáváme se jménem prof. dr. Frant. Buriana, a to u 6. armádního sboru c. a k. armády, kde byl konziliárním chirurgem a shromažďoval z tohoto sboru vojáky zmrzačené v obličeji a koncentroval v Temešváru případy pro rekonstruktivní chirurgii. Po skončení války přivezl zvláštním vlakem 130 českých vojáků, kteří byli umístěni v záložní nemocnici na Hradčanech.

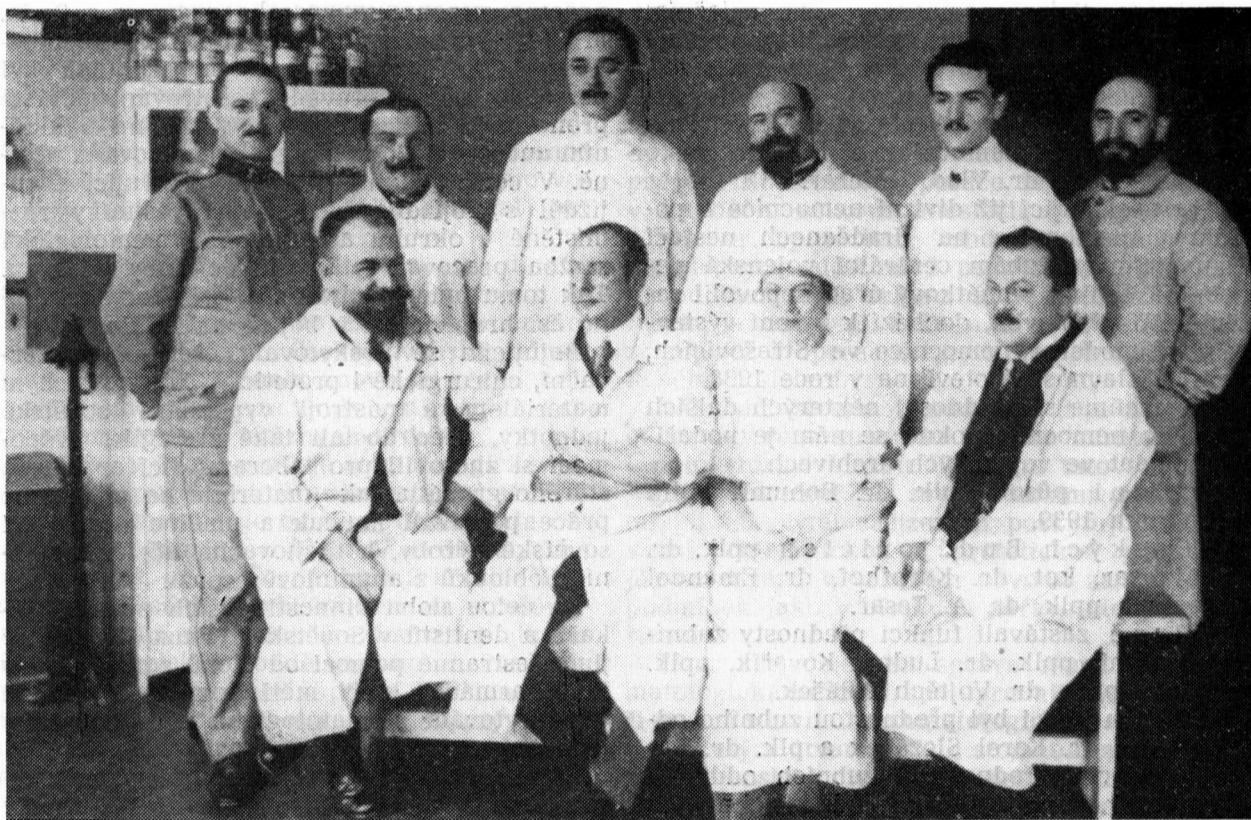
V nově vytvořeném čs. státě je armádě věnována větší zubní péče než v armádě rakouské, neboť jsou již zase zkušenosti jak vlastní, tak od ostatních zahraničních armád. Vytvářejí se zubní oddělení v divizních a posádkových nemocnicích, později v roce 1936 ve sborových nemocnicích. Potřebné akutní zákroky u vojáků, nebyla-li v místě vojenská nemocnice nebo zubní ambulatorium, prováděli většinou šéflékaři na ošetřovných útvarů, zvláště extrakce. Proto přednostově zdravotnické služby sborů a divizí dbali, aby samostatná místa byla obsazována lékaři obeznámenými se zubním lékařstvím. V naléhavých případech bylo výjimečně povoleno, aby mužstvo dojíždělo k ambulantnímu ošetřování. Systematické ošetřování chrupu se neprovádělo a za běžné ošetřování se platilo. Gázisté byli podobně ošetřováni jako mužstvo, avšak odděleně.

Přednosta zubního oddělení pracoval s jedním nebo několika sek. lékaři. V pomocném personálu byl písař a jeden nebo několik zubních techniků. Na odděleních, kde se pracovalo jenom na 1 křesle, konal službu písař a instrumentář v jedné osobě. Na větších odděleních byla mimo to určena jedna ošetřovatelka jako instrumentářka na každá 2—3 křesla. Pro vojáky, kteří byli přijímáni do nemocničního stavu, byla vyhrazena lůžka na oddělení chirurgickém. Ordinovalo se od 8—13 hodin, v neděli a ve svátky pouze akutní onemocnění nebo úrazy od 9—11 hodin.

V divizní nemocnici č. 1 na Karlově náměstí zůstává jako přednosta zubního oddělení plk. dr. Zd. Černý, který v roce 1929 odchází do výslužby, a nástupcem je jmenován pplk. dr. Alfréd Pažderník. Za jeho vedení bylo oddělení modernizováno (rtg. aparát, narkotizační

Obr. 3. Záložní nemocnice č. 6 na Žižkově v Lupáčově ulici — zubní ambulance

Obr. 4. Ošetřující personál zubní ambulance c. a k. Záložní nemocnice č. 6 na Žižkově, rok 1915—1916
Stojící od leva: K. Arenstein, ord. písař, M. Götz, zubní technik, A. Král, zub. technik, M. Pačes, zub. technik,
MUC. J. Příbyl, L. Lochmann, ord. písař.
Sedící od leva: MUDr. Frant. Karfík, proj. MUDr. J. Jesenský, vrchní sestra Irena, MUDr. Al. Wachsmann

Obr. 5. Plk. MUDr. Ant. Sojka

přístroj, 2 vrtačky Doriot, moderně vybavená laboratoř) a bylo pokládáno v té době jako jedno z nejlepších toho druhu v republice.

Za zmínku stojí též, že o 2 roky později nastupuje do divizní nemocnice všem záložním lékařům známý pplk. dr. Ant. Sojka, který byl ustanoven učitelem pro důstojníky zdravotnictva a lékárnictva v záloze.

V roce 1934 se stává plk. dr. Alfréd Pazderník velitelem nemocnice a na jeho místo nastupuje pplk. dr. Vlad. Lederer.

Léta následující již divizní nemocnice a posádková nemocnice na Hradčanech nestačí stoupajícím potřebám centrální vojenské nemocnice. Jelikož památkový úřad nepovolil radikálnější přestavbu, dochází k řešení výstavby nové moderní nemocnice ve Střešovicích, která je slavnostně otevřena v roce 1938.

Připomeňme si přednosty některých dalších divizních nemocnic, pokud se nám je podařilo vyhledat ve vojenských archívech.

V Plzni působil plk. dr. Bohumil Fulín až do roku 1939.

V Českých Budějovicích pplk. dr. Jan Munzar, kpt. dr. Korpňhof, dr. Emanuel Kratochvíl, pplk. dr. A. Tesař.

V Brně zastávali funkci přednosty zubního oddělení: pplk. dr. Ludvík Kovařík, pplk. dr. Klein, pplk. dr. Vojtěch Polášek.

V Olomouci byl přednostou zubního oddělení mjr. dr. Karel Slezáček a plk. dr. Fukala. Poslední přednostové zubních oddělení byli nuceni v roce 1939, pro nás všechny tak kritickém, předat svá oddělení se vším bohatým materiálem německé armádě.

Údaje o počátcích a obsazení divizní nemocnice 9 v Bratislavě nebyly k dispozici — pravděpodobně byly zničeny. Z dostup-

ných pramenů se dá předpokládat, že v letech 1919—1921 byl přednostou zubního oddělení pplk. dr. Alois Vitovský. Z dalších pak to byli: mjr. dr. Alois Man a do konce roku 1945 zde působil mjr. dr. Jos. Krajčovič.

Listujeme-li ve vojenských dokladech našeho 1. čs. arm. sboru ve Vojenském historickém ústavu, nacházíme v zápisech zdravotnické služby jména zubních lékařů a dentistů, kteří se aktivně podíleli na našem odboji za druhé světové války. Jsou to jména: kpt. dr. Otto Aufricht, ppor. dr. Kahan Majer, ppor. dentista Bož. Vrbenská, četař zubní technik Nathan Windholz, ppor. zubní technik Emanuel Goldberger, por. dentista Frant. Elefant. Jejich činnost začala v Buzuluku v roce 1942, kdy se začala tvořit čs. jednotka v SSSR.

Kpt. dr. Otto Aufricht, který měl organizačtorské zkušenosti, neboť pracoval v letech 1932—1933 v divizní nemocnici v Opavě a ve Vojenské akademii v Hranicích, zařídil u samostatného polního praporu zubní ambulatorium. Po přeorganizování polního praporu v 1. čs. samostatnou brigádu se zvýšil i počet ošetřovaných, takže v Novochopersku prošlo zubní ordinací již 50 — 100 pacientů denně. Koncem září 1943 se dostává 1. čs. brigáda na frontu a s ní odjelo i zubní ambulatorium, jehož činnost se v zimních měsících částečně omezila a rozvinula se až na jaře 1944 v prostoru Černovic. Vzhledem k rozmístění početně silného náhradního praporu a 2. čs. brigády byla zde rovněž zřízena zubní ambulatoria. Pro široké rozmístění jednotek byl personál nucen provádět ošetřování pomocí přenosných zařízení, která vozili na nákladním automobilu. Práce byla organizována účelně. V centru jednotky bydlel ošetřující a objížděl s pojízdnou ambulancí jednotky rozmístěné v okruhu asi 15 km. Stomatologická služba pracovala stále až do doby přesunu. Tak tomu bylo, i když se 1. čs. sbor nacházel na čs. hranicích a v bojích na Dukle.

Bojujícím se poskytovalo ošetření konzervační, chirurgické i protetické. Zdravotnickým materiálem a nástroji vypomohly sovětské jednotky, něco dostali také z Anglie. Svépomocí si zhotovili pro laboratoř lící aparát ze starého granátu. Jako materiál na protetické práce používali kaučuk a umělou pryskyřici sovětské výroby, k dlahovacím účelům fixačních oblouků z aluminiové bronzí.

Po celou dobu činnosti našich zubních lékařů a dentistů v Sovětském svazu dostalo se jim všestranné pomoci od členů zdrav. služby Rudé armády, kteří měli bohaté zkušenosti v poskytování stomatologické péče bojujícím jednotkám.

Účinnou pomoc poskytoval též mjr. zdravotnictva dr. Boh. Vrbenský, manžel dentistky B. Vrbenské, který měl plné porozumění pro stomatologickou péči, neboť byl sám také zubním lékařem.

Stomatologická péče o naše vojáky ve Velké Británii byla zajišťována jednak vojenský-

mi zubními lékaři britských zdrav. zařízení stabilních a pojiždných, jednak některými našimi lékaři a dentisty. Britské ministerstvo zdravotnictví za spolupráce válečného ministerstva pověřilo osvědčené lékaře odborníky z poslední světové války (plastický chirurg Harold Gillies, stomatochirurg Kelsey Frey), kteří dali do provozu 9 středisek roztroušených po britském souostroví a tam byla dirigována a nejkratší cestou dopravována všechna poranění obličeje a čelistí.

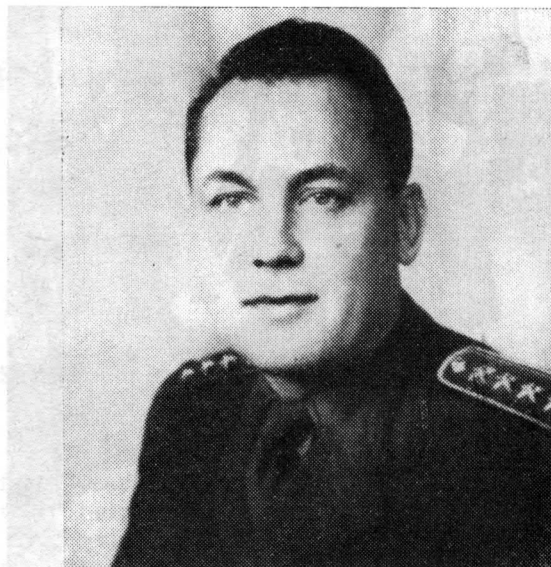
Po přesunu našich jednotek z poražené Francie došlo k jejich soustředování ve stanovém táboře Cholmondely, kde byly zřízeny provizorní zdrav. abmulance, tedy i zubní ošetrovna. Vedoucím tohoto zařízení byl kpt. dr. K. König. Z tohoto soustředění byli odděleni naši letci s pozemním personálem a byli převzati do RAF, kde podle zpráv byli ošetřujícími dental officer dr. Arnošt Kraus mladší a dental officer M. Rusnak. Obě jména se vyskytují v požadavcích na ošetření chrupu našich letců u proslavené 311 čs. bombardovací peruti, ke kterým občas vyjíždělo pojiždné zubní ambulatorium.

Ostatní příslušníci našich jednotek tvořili ve stanovém táboře základ příští tankové brigády s velitelstvím v Leamington-Spa, kde ordinoval později již zmíněný zubní lékař kpt. dr. K. König.

Dr. Frant. Kraus starší pracoval v Londýně, kde bylo zřízeno zubní ambulatorium při Čs. červeném kříži. Další z ošetřujících byl zubní technik ppor. Bohumil Vrbíček, který působil nejdříve ve Francii u 2. pluku a po odsunu do Anglie pracoval na zubním oddělení II. oddělení MNO v Londýně, kde byla ambulance pro příslušníky ministerstva, dále pak pro vojáky se speciálními úkoly, jako byli naši parašutisté.

Vojenští zubní lékaři, kteří se po dlouhé době prožité v zahraničním odboji navrátili do vlasti, se opět zapojili do mírového budování našeho zdravotnictví. Československá zdrav. služba vojenská začínala znovu se všemi svými složkami a čerpá ze zkušeností zdrav. služby spojeneckých a vítězných armád.

Nejdříve v Praze pracuje stomatologické oddělení u Kapucínů na Hradčanech, neboť střešovická nemocnice po odsunu Němců byla obsazena Sovětskou armádou. V ordinaci, kde pracoval kpt. dr. F. Černý, byla 2 křesla. Koncem roku předala Sovětská armáda střešovickou nemocnici naší armádě a dochází k otevření stomatologického oddělení tamtéž. Přednostou byl na krátkou dobu škpt. dr. Bedřich Opletal a po něm nastoupil mjr. dr. F. Černý, který měl, stejně jako jeho nástupce, bohaté zkušenosti z I. zubní kliniky prof. dr. Kostečky. V roce 1948 se stává velitelem nemocnice pplk. dr. Fr. Černý a pplk. dr. Fr. Urban je jeho nástupcem (obr. 6). Pplk. dr. Urban nadále úzce spolupracuje s klinickými pracovišti, organizuje systematickou stomatologickou péči a vychovává na svém oddělení další odborné

Obr. 6. Plk. doc. MUDr. Frant. Urban

kádry a oddělení se stává jedním z nejlepších stomatologických pracovišť v armádě.

Počátkem padesátých let začal operovat stomatochirurgické případy a tito nemocní byli přijímáni na lůžka různých oddělení v nemocnici. V roce 1951 pozval tehdejšího dr. J. Toman z I. zubní kliniky k provedení 1. operace progenie podle Kostečky ve vojenské nemocnici. Poté následovalo několik dalších těchto operací, které prováděl plk. dr. Fr. Urban již se svými spolupracovníky. Lůžkové nemocné ošetřoval tehdy plk. dr. Stejskal a po něm převzal tuto funkci kpt. dr. Kufner. Hospitalizovaných nemocných přibývalo a bylo i více operací. V roce 1953 se provádí Kostečkova operace progenie poprvé v intubační celkové anestézii ve spolupráci s plk. dr. Spinadlem. Tehdy již dostává stomatologické oddělení 2 pokoje pro nemocné, na oddělení ORL celkem 17 lůžek, později 30 lůžek na oddělení kožním a v roce 1957 se zřizují již 2 operační sály s kompletizací lůžkového oddělení.

Náčelníci stomatol. oddělení jsou hlavními odborníky ve svém spádu jak pro mírovou, tak i polní zdrav. službu. Všechna tato stomatologická zařízení se svými dalšími útvarovými posádkovými zařízeními poskytují konzervační, chirurgickou a protetickou péči vojákům útvarů v určeném obvodu za stejných podmínek jako v civilních zdravotnických zařízeních.

Tam, kde vojenská správa nemá svá stomatologická zařízení, spolupracují hlavní lékaři útvarů s civilním stomatologickým zařízením. K některým útvarům, kde stomatologická zařízení vojenská i civilní jsou velmi vzdálena, zájždějí pojiždná stomatologická ambulatoria.

26. říjen 1951 byl důležitým mezníkem pro naši vojenskou stomatologii. Vznikla Vojenská lékařská akademie v Hradci Králové, která byla speciálně zaměřena na rozvoj vojenské medicíny a starala se o průpravu odbor-

Obr. 7. Promoce posluchačů na VLA — v popředí prof. MUDr. L. Szama

ně kvalifikovaných lékařských a zdravotních kádrů pro naši Čs. lidovou armádu.

Stomatologická klinika se stala důležitým stomatologickým centrem a plnila v největším rozsahu svá poslání jak pro všechny vojenské stomatology, tak i pro stomatologické pracovníky celého Královéhradeckého kraje po stránce léčebně preventivní, výzkumné i výukové. Pořádala odborná školení, pravidelně 1krát měsíčně organizovaná pro stomatology kraje, 1krát ročně pracovní konferenci vojenských stomatologů, kde měli aktivní účast i kliničtí lékaři. Výuka byla vedena v dosti širokém rozsahu jak pro posluchače stomatologického směru a pro posluchače všeobecné větve, tak pro lékaře a dentisty, pro nižší a střední personál.

Stomatologická vojenská klinika vychovala v letech 1951–53 2 ročníky vojenských stomatologů po 7 posluchačích, kteří se v praxi velmi dobře osvědčují (obr. 7). Výzkumná činnost spočívala v řešení témat důležitých pro armádu. Byla to témata traumatologická, hodnocení účinnosti antibiotik pro stomatologické použití, zkoušky rychlotuhnoucí pryskyřice, řešily se otázky ionizačního záření a další.

Po sedmiletém trvání je 1. 9. 1958 VLA J. Ev. Purkyně zrušena a hradecká fakulta se vrátila opět do svazku Karlovy university. Zůstala jí ovšem povinnost i v nových ročnících vychovávat asi z poloviny vojenské posluchače a tedy i vojenské stomatology. Nadále zůstal však úzký styk s vojenskou větví organizovanou ve Vojenském lékařském výzkumném a doškolovacím ústavu (VLVDÚ) J. Ev. Purkyně. To platí rovněž pro stomatologickou kliniku, která nepřerušila úzký kontakt také s ÚVN.

Ústřední vojenské nemocnici se stomatologickým oddělením se dostává tak nemalého

úroku stát se po stomatologické klinice organizačním centrem pro vojenskou stomatologii.

V roce 1959 se z lůžkové části oddělení stává pododdělení čelistní a obličejové chirurgie a v roce 1963 samostatné oddělení čelistní a obličejové chirurgie. Náčelníkem tohoto oddělení byl jmenován pplk. dr. J. Kufner. Tak vznikají 2 oddělení, která nadále úzce spolupracují a vzájemně se doplňují.

Stomatologické oddělení se ve svém výzkumu věnuje novým moderním stomatologickým přístrojům v úzké spolupráci s Vývojovým oddělením n. p. Chirana. Stomatochirurgické oddělení především v oblasti čelistní traumatologie, dekonstrukční, ortodontické a rozštěpové chirurgie. Ve výukové části je to společná péče o doškolování mladých stomatologů v postgraduálním školení a jejich příprava pro praxi v terénu.

V léčebně preventivní péči se stará oddělení o svěřený nemocniční spád jako ostatní vojenské nemocnice.

Jedním z nejmladších stomatologických zařízení je stomatologické oddělení Ústavu leteckého zdravotnictví, který v podstatě skloobil všechny doposud pracující složky, zaměřené na problematiku leteckého zdravotnictví. Tento ústav byl založen v roce 1953 a prvním náčelníkem stomatologického oddělení byl pplk. dr. Arnošt Kraus, který ošetřoval naše letce ve Velké Británii po dobu II. světové války. Po jeho odchodu do zálohy je to plk. dr. Pavel Václavík a po něm jsou v náčelnické funkci dentista Em. Polák, rot. asp. dr. Svatopluk Koukola, v roce 1957 pplk. dr. Dušan Kořínek. Po jeho úmrtí nastoupil pplk. dr. Miroslav Moravec, který je doposud v této funkci.

Postupným zdokonalováním péče o chrup v našem čs. zdravotnictví se již zřídka setkáváme s devastovaným chrupem u vojáků v naší armádě a bylo by si přát, aby do vojenské služby přicházeli nadále branci s chrupem dobře sanovaným. I tak máme dosti ztrátových dnů při vojenském výcviku pro „bolesti zubů“. V prevenci je snaha vysvětlovat vojákům důležitost zdravého, ošetřovaného chrupu a soustavné péče o něj.

Srovnáváme-li stomatologickou péči dnes a v minulosti, kdy jediným nástrojem ošetřujícího lékaře byly extrakční nástroje, je to velký pokrok ve vojenské stomatologické péči.

Souhrn

Autor sleduje vývoj naší vojenské stomatologie až po dnešní dobu.

Literatura

1. Česká a slovenská chirurgie v letech 1898 — 1945 (prof. dr. Arnold Jirásek).
2. Přehledné dějiny všeobecného a vojenského lékařství (dr. Václav Dobiáš).
3. Voj. zdrav. listy 1929 — 1932; 1945 — 1958.
4. Zubní lékařství 1903 — 1918.